

RAZVOJ IN DELO MESTNE LJUDSKE KNJIZNICE

Prvi začetki knjižničarske dejavnosti in organiziranega branja knjig so se v Škofji Loki gotovo pojavili kmalu po ustanovitvi čitalnice, ki so jo škofjeloški narodnjaki ustanovili kot sedmo v Sloveniji leta 1862. Saj so čitalnice poleg gojenja dramske umetnosti in petja prav z razširjanjem slovenskim knjig uredničevali enega svojih glavnih ciljev, ki je bil: uveljavljati vsepovsod slovenski jezik in krepiti slovensko narodno zavest. Po ločitvi političnih duhov na Slovenskem na liberalce in klerikalce, se je razdrobila tudi enotnost knjižničarskega dela. Narodna čitalnica je ostala v rokah liberalcev, klerikalci pa so razširjali knjige v svojem prosvetnem društvu. Kot tretji partner so se obojim pridružili končno še organizirani rokodelski pomočniki. Vloga knjige je vse bolj izgubljala svoj prvotni namen; skrb za izobrazbo in vzgojo bralcev se je morala umikati posredovanju družbenih nazorov politične stranke, ki ji je knjižnica pripadala. Po časopisju preteklih desetletij naletimo poleg drugih podatkov o življenju našega mesta tu in tam tudi na drobne beležke o škofjeloških knjižnicah in o njihovih bralcih. Nekaj več gradiva o njih vsebuje samo jubilejna spomenica ob 25-letnici sokolske organizacije in »Imenik knjig ljudske knjižnice »Narodne čitalnice« v Škofji Loki«, ki je bil dokončan 10. junija 1908 in izšel v založbi ljudske knjižnice. Imenik, ki ga je izdelal tedanji knjižničar Avgust Nadilo, daje najboljši vpogled v vsebino knjižnice, seznanja pa nas v uvodu z njeno organizacijo, delovanjem in deloma z zanimanjem meščanov za knjige.

Vso dobo avstrijske vladavine v naši deželi pa preko prve svetovne vojne in stare Jugoslavije do okupacije leta 1941 se je knjižničarska politika v Škofji Loki razvijala v dveh že omenjenih smereh, liberalni in klerikalni. Prvi so imeli svoj sedež na Mestnem trgu, drugi pa so širili svoje nazore iz Spodnjega trga. Zadnja leta pred drugo svetovno vojno sta obedve knjižnici vključevali dokaj širok krog bralcev in imeli skupaj okrog 8.000 knjig. Poleg teh dveh javnih knjižnic je bila v Loki še dovolj močna učiteljska knjižnica na osnovni in meščanski šoli ter samostanski knjižnici uršulink in kapucinov, vse internega pomena. Toda ves zaklad tiskane besede je ob okupaciji leta 1941 padel v roke nemškimi nacistom, ki so ga z namenom, da bi zbrisali kulturno podobo slovenskega naroda z obličja sveta in da bi uničili slovensko besedo, začeli barbarsko uničevati. S knjigami so celo kurili pod kotli, kar pa jih niso upepelili, so jih zmetali v zaboje in jih odpeljali v Kranj in v papirnice. Ljudem je uspelo rešiti samo majhen del knjig, ki so jih skrbno čuvali, jih prebirali in si jih izposojali skozi vsa štiri leta okupacije.

Po osvoboditvi leta 1945 je preko poletja in jeseni mestni ljudski odbor večkrat pozval prebivalce, naj oddajo ohranjene knjige predvojnih knjižnic za ureditev nove ljudske knjižnice. Odziv je bil kar dober, nekaj zabojev knjig se je našlo še v kletih in skladiščih županstva ter na podstrešju v ubožnici, tako da je bilo končno zbranih okrog 1.000 knjig predvojne knjižne zaloge, ki so jo dopolnili še darovi iz privatnih zbirk loških meščanov. Po razsortiranju zbranega je bil formiran osnovni knjižni fond povojne ljudske knjižnice, del knjig pa je bil postavljen v šolsko knjižnico in v muzej.

Do decembra 1945 je delo že toliko napredovalo, da je bila na predvečer obletnice rojstnega dne pesnika Franceta Prešerna dne 2. decembra prvič odprta nova škofjeloška Ljudska knjižnica. Svoje poslovne prostore je imela v zgradbi Fizkulturnega doma na Mestnem trgu, kjer je, čeprav kot organizacija kulturnoprosvetnega društva, brezplačno gostovala skoraj pet let. Leta 1949 je istočasno s svojim matičnim društvom spremenila knjižnica naziv v Centralno sindikalno knjižnico in prešla s tem pod patronat sindikalne organizacije, ki ji je preko Glavnega odbora Zveze sindikatov Slovenije dodeljevala redno letno dotacijo za nakupovanje novih knjig. Do tedaj je vodil knjižnico njen prvi povojni organizator predmetni učitelj tov. Franc Kalan s sodelavci: mizarским pomočnikom Slavotom Širokom, delavcem Jankom Bernikom, študentom Brankom Berčičem, ki je za njim prevzel vodstvo knjižnice, in vrtnarskim pomočnikom Matijo Trepšetom, ki od l. 1952 vodi knjižnico kot odgovorni knjižničar.

Podprt z izdatno podporo sindikatov je knjižni fond stalno rasel. Knjižnična soba v Fizkulturnem domu je postajala vedno bolj tesna; zato so bili prostori najprej nekoliko preurejeni, toda nujnost je priganjala, da je bilo treba bolj in bolj začeti misliti na nove prostore. Mestni ljudski odbor, ki je pričel kazati za knjižnico povečano zanimanje in ji l. 1950 dodelil tudi prvo finančno podporo, ki se je nato vsako leto večala, ji je na prošnjo spomladi 1950 najprej namenil lokal na Spodnjem trgu št. 23 v bivši Šubičevi trgovini z usnjem. Ker pa prostor za knjižnico ni pri-

meren, ji je meseca junija nakazal lokal v Sušnikovi (Kamrarjevi) hiši na Mestnem trgu št. 20. Da bi bil lokal, bivše skladišče, uporaben za knjižnične namene, ga je bilo treba najprej preurediti (prebeliti, poslikati, napeljati elektriko) in nabaviti nov potreben inventar. Spet je priskočil na pomoč GO ZSS in za ta dela dodelil knjižnici izredno dotacijo v znesku 60.000 din. V sezoni 1950/51 je knjižnica poslovala že v novih prostorih s povečano zmogljivostjo in delavnostjo, ki je privedla do razgovorov z GO ZSS o nastavitvi stalnega plačanega knjižničarja. Toda načrt se ni uresničil, ker so bila sindikatom znižana finančna sredstva. Zasluzeno priznanje za svoje delo je knjižnica dobila na tekmovanju ob 10. obletnici ustanovitve OF l. 1951, ko se je uvrstila med najboljše amaterske knjižnice v Sloveniji in prejela javno pohvalo in priznanje Izvršnega odbora Osvobodilne fronte ter diplomo Glavnega odbora Ljudske prosvete Slovenije, od Okrajnega ljudskega odbora Kranj-okolica pa denarno nagrado in diplomo za vodjo knjižnice.

Nove perspektive razvoja so se škofjeloški ljudski knjižnici odprle z gradnjo doma Zveze borcev, kjer bo dobila v pritličju vseh pet prostorov, ki ji bodo zadoščali za dolgo vrsto let. Tu bo poleg skladišča in izposojevalnice lahko uredila še pisarno, čitalnico in klubsko sobo. Delo bo vodila stalna plačana poklicna delovna moč, ki je bila knjižnici prvič priznana s proračunom LOMO Škofja Loka za leto 1954. Maja meseca je mesto prevzela knjižničarka Draga Dolinar, ki ji je zaupana odgovorna naloga, da preuredi in organizira delo škofjeloške Mestne ljudske knjižnice v naslednjem obdobju njenega dela.

Prikazana kratka slika razvoja, dela in uspehov loške ljudske knjižnice pa ne bi bila niti popolna niti verjetna, če je ne podpremo z nekaterimi številkami, ki nam jih nudijo knjižnične poslovne knjige in statistični podatki. Najprej si oglejmo knjižno zalogo in članstvo, ki sta se v povojnih sezonah gibala takole:

sezona	obiskovalcev	izposojenih knjig
1945/46	ok. 1.000	65
1946/47	1.421	179
1947/48	1.901	307
1948/49	2.201	397
1949/50	2.886	659
1950/51	3.678	875
1951/52	4.485	1.036
1952/53	4.781	1.258
1953/54	5.098	1.441

Od začetnega nabranega fonda, ki se je dopolnjeval z darovi in manjšimi nakupi, se je število knjig v sezonah 1948/49—1950/51 močno zviševalo, na kar je vplivala pomoč GO ZSS. Nekako enak je dvig knjižnega fonda v naslednji sezoni 1951/52, ko je knjižnica prevzela knjige sindikalnih podjetij ter z njimi izpopolnila vrzeli in si oskrbela večje število dvojnic. V naslednjih sezonah knjižni fond ni več tako hitro rasel, ker so bila znižana finančna sredstva. Poleg del v slovenskem jeziku je v knjižnici tudi vrsta nemških in srbohrvaških knjig, tako da se je pokazala potreba po ureditvi posebnih oddelkov.

Sorazmerno s knjižnim fondom se je gibalo tudi članstvo. To kaže, da je povečano nabavljanje novih knjig vabilo v knjižnico nove in nove bralce. Očitno je torej, da je osnovni pogoj za razvoj neke ljudske knjižnice čim večja izbira dobrih knjig. Samo one so privabile v okrog članstva loške Mestne ljudske knjižnice ljudi iz bližnjih in oddaljenih krajev, kot so: Binkelj, Bodovlje, Breznica, Crngrob, Dol, Dorfarje, Draga, Gabrč, Gabrovo, Gabrška gora, Godešič, Gorenja vas, Gosteče, Grenc, Hosta, Hotavlje, Kranj, Lipica, Ljubljana, Log, Papirnica, Pevno, Podpulferica, Pungert, Puštal, Rakovnik, Sopotnica, Sora, Stara Loka, Stani dvor, Suha, Sv. Andrej, Sv. Barbara, Sv. Duh, Sv. Florijan, Sv. Ožbolt, Sv. Petra hrib, Sv. Tomaž, Trata, Trnje, Večter, Vincarje, Virlog, Virmaše, Zminec, Železniki. Njim bi morali dodati še študente iz obeh dolin, ki nosijo domov knjige ob počitnicah, letoviščarje, ki bivajo v našem mestu na dopustu, miličnike in oficirje. S tem je izpričan tudi osrednji položaj Mestne ljudske knjižnice v območju škofjeloškega okoliša.

Se bolj zanimivo sliko kažejo podatki o obiskovalcih knjižnice in o izposojenih knjigah:

sezona	število knjig	vpisanih članov
1945/46	689	1.964
1946/47	1.799	5.734
1947/48	1.647	6.339
1948/49	1.990	6.617
1949/50	3.486	11.132
1950/51	5.718	16.671
1951/52	5.124	13.809
1952/53	7.627	18.782
1953/54	6.655	14.604

Osnovno gibalno obiska in prečitanih knjig je bilo spet naraščanje knjižnega fonda. Do sezone 1949/50 sta bila obisk in izposojanje nekako ustaljena, z dotokom novih knjig na osnovi podpore sindikatov pa sta se pričela močno in enakomerno dvigati (vzrok znižanju v sezoni 1951/52 je selitev in preurejanje lokala, ko je morala biti knjižnica sredi sezone dalj časa zaprta). Največji uspeh je bil dosežen v sezoni 1952/53. Od 7.627 obiskovalcev je bilo 2.679 delavcev (35,4%), 1.611 nameščencev (21,2%), 166 kmetov (2,2%) in 3.171 šolske mladine (43,2%). Po starosti so močnejše zastopani odrasli (52,2%), po spolu pa prednjačijo ženske (56,9%). Toda resnično število vseh bralcev je dosti višje, saj preberejo knjige, ki si jih izposodi nek član knjižnice, vsaj še trije nevpisani sorodniki ali znanci. Po takem računu je bralo knjige iz loške knjižnice v tej sezoni okrog 25.000 ljudi. Izposodili pa so si bralci v tej sezoni 18.782 del in sicer: 167 političnih (0,8%), 454 poučnih (2,4%), 12.546 leposlovnih (67%), 4.348 mladinskih (23,2%) ter 1.266 nemških in srbohrvaških (6,6%). Številke nam pokažejo, da je bila celotna knjižna zaloge (4.781 knjig) izposojena štirikrat. Če upoštevamo realni aktor tri, je bilo prebranih preko 56.000 del ali 12-krat ves knjižni fond. Praktične izkušnje so sicer malo drugačne od teorije, saj vemo, da se nekatera dela iz polje sploh ne premaknejo (n. pr. po vojni izdano rusko leposlovje), druga pa romajo iz roke v roko (Modra ptica, Hram, klasiki, mladinska dela). Najbolj množični obisk izkazujejo zimski meseci od decembra do marca, najnižjega pa takoj naslednji pomladanski meseci od maja do julija. Povprečno obišče knjižnico na dan 35 izposojevalcev.

Zelo zadovoljiv je končni rezultat, ki ga lahko potegnemo iz vseh navedenih statističnih podatkov: vsak peti prebivalec loške mestne občine je vpisan v imenik izposojevalcev Mestne ljudske knjižnice, vsak prebivalec je postrežen 3,2-krat na leto in prečita v tem času 8 knjig.

Deset let je preteklo, odkar je bila prvič po osvoboditvi v škofjeloški ljudski knjižnici ponovno izposojena slovenskemu bralcu prva slovenska knjiga. Ko stopa delo knjižnice v svojo deseto sezono, so ji odprte nove perspektive v novih prostorih in z zasiguranimi gmojnimi sredstvi. Treba bo le resno prijeti za delo in stopati po dosedanjih vzgledih korak za korakom navzgor k novim delovnim uspehom pri posredovanju osnovne izvenšolske kulturne izobrazbe svobodnemu socialističnemu človeku.

Branko Berčič

PAR GLEDALIŠKIH PROBLEMŌV

Ločani smo lahko ponosni na svojo bogato gledališko tradicijo, saj smo po zaslugi znamenitih pasijonskih iger eno prvih mest, ki se omenjajo v zgodovini slovenskega gledališča. Veselje do igranja se je ohranilo preko Narodne čitalnice (1862—1922) — njeno delo bi bilo treba v najbližji prihodnosti raziskati, da ne bodo sedaj še dosegljivi podatki utonili v pozabo — in preko obeh društev med dvema vojnoma do danes.

Kot rezultat tradicije in v novih družbenih razmerah bi vendar morale gledališko življenje živeti s polno močjo. Vse imamo na razpolago, bi kdo dejal: igralce, prostor, publiko itd. A temu ni tako in delo kljub nekaterim uspehom vsako leto